

İnsanlığın Namus Lekesi: Töre Cinayetleri

Ankara Barosu Kadın Hakları Merkezi

Bütün subjektif kavramların kaderi olduğu üzere; töre ve namus kavramları da zamana, mekana, hatta aynı zaman ve mekanda bulunan bireylere göre farklı tanımlamaları olan birer olgudur. Namus ve töre özelinde nitelendirilen olguları, ahlak kavramının alt başlıkları olarak incelemenin yersiz kaçmayacağı düşüncesindeyiz. Zira ahlak; dar bir anlamda neyin doğru, neyin yanlış sayıldığı (sayılması gerektiği) sorunu ile ilgilenir. Ahlak, namus veya töre; kültürel, dini, seküler ve felsefi bakış açılarına göre bireylerin (görece) çeşitli davranışlarının doğru veya yanlış olduğunu ileri süren ilkeler sistemini içine alır ve yazılı olmayan kurallar bütünüdür.

Bireyi içinde yaşadığı toplum; ahlak, namus veya töreye yükledikleri anlamlara göre davranmaya zorlamaktadır. Toplum bu zorlamalara riayet etmeyenleri, bir posa gibi eritip dışarı atar ve/veya başkaca cezai yaptırımlar uygular. Göreceli olan ve genel geçerliliği olmayan bu kavramların; her zaman iyi, doğru ve güzele hizmet ettiğini söylemek pek mümkün değildir. Bunun en güzel örneği, ülkemizdeki töre ve namus anlayışı ve bu anlayışın ortaya çıkardığı töre ve namus cinayetleridir. Bu yanlış sadece kendi ülkemize hasrederek kesinlikle bir haksızlık yapma amacıyla değildir. Bizdeki namus ve töre anlayışının birçok dünya ülkesi ile paralel gittiğinin bilincindeyiz.

Toplumsal ahlak, tarih çağları süresince sürekli ve istikrarlı bir şekilde erkek lehine işlemiştir. Ve öyle bir durumla karşı karşıya gelmişsinizdir ki; bireyler, ka-

dınlar da dahil (her şey aleyhlerine olmasına karşın), toplumsal ahlakın sorgulanabilir ve eleştirilebilir olduğunu unutmışlardır ya da hayatları boyunca hiç düşünmemişlerdir. Hatta daha vahim olan durum; bu sakat ahlak ve namus anlayışının bizzat kadınlar tarafından benimsenerek kutsanıp, her gün yeniden üretiliyor olmasıdır.

Namus; daha önce de belirttiğimiz gibi bireylere hangi davranışların doğru, hangilerinin yanlış olduğu göstererek yaşamın birçok alanını düzenleme iddiasında iken; zaman içinde yaşanan kültür, tek tanrılı dinler ve ataerkil düzenin etkisi ile erkeğin kadın bedeni üzerinden tanımladığı bir olgu olarak algılanmaya başlanmıştır. Örnek olarak vergi kaçırmanın doğru olarak kabul gördüğü herhangi bir topluluk veya devlet bulunmadığı halde vergi kaçırın kadın veya erkek namussuz olarak değerlendirilmez iken, evlenmeden erkeklerle cinsel bir birlikte yaşayan kadın namussuz addedilir ve çoğu zaman ağır müeyyidelerle karşı karşıya gelir. Bu yanlış anlayışın

şın esas kaynağının ne olduğunun belirlenmesi, "tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan çıkar" sorusuna cevap vermek kadar zordur. Tarihte anaerkil toplulukların olduğu, ancak üretim ilişkilerinin değişmesi ile birlikte anaerkil toplumun ataerkil topluma doğru evrildiği, tek tanrılı dinlerin getirdiği düzenlemelerin ve oluşan kültürün de ataerkil toplum anlayışını pekiştirdiği, artık geniş çevrelerce kabul gören bir teoridir. Erkeğin hükümlerlik alanının konusu ha-

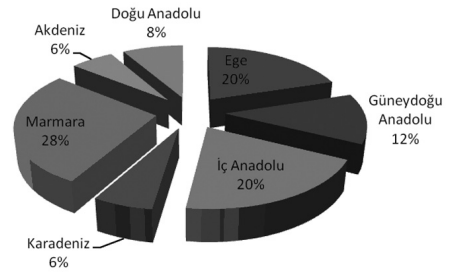
line gelen kadın, bir insan cinsinden veya özne olmaktan ziyade; erkeğin mülkiyetinde bir nesne, cinsel bir obje olarak algılanagelmıştır. Kadının bir insan, bir özne olarak kabul edilmeyişinin; günümüzde halen devam eden ve değişmesi de çok zor görünen ağır sonuçları olmuştur ve olmaktadır.

Hepimizin aklına mutlaka bir kez gelmiştir: bilimde kadının adının özne veya subje olarak geçmemesi. Ancak, nedenlerinin neler olabileceği kaçımızın aklını ciddi manada meşgul etti? Yoksa, kronik kolaycılığımıza kapılarak her zamanki düz mantığımızı mı işlettik? Bunun başlıca nedeninin hayati anlama, kolaylaştırma veya ileriye götürme amacıyla olan bilimin dahi; ataerkil düşünce yapısından sıyrılmamış olması olduğu düşüncesindeyiz. Ve böylece bütün hayat, erkek zihniyetinin muhayyilesi etrafında şekillenmiştir.

Bilim tarihi incelendiğinde kadının sosyal hayatta olmayışının doğal sonucu olarak, bilimi oluşturanların ve ortaya çıkan sonuçlardan nemalananların her zaman erkek cinsi olduğu net bir biçimde görülecektir. Örneğin dünyaya uzaydan yeni gelen ve dünyanın geçmişini merak eden bir uzaylı; tarih kitaplarına baktığında bütün başrollerin erkeklere biçildiğini, daha kötüsü kadın cinsinin tarihte var olmadığını düşünebilir. Zira tarihte etkin olmuş kadın ismine rastlamak, çölde akarsuya rastlama olasılığı kadar zordur. Ola ki bir tarih kitabında bir kadından bahsediliyorsa, baştan şunu söyleyebiliriz ki kesinlikle araya nifak tohumları eken kötü karakter olarak orada yerini almıştır. Veya felsefe : Kaç tane kadın filozof ismi sayabilirsiniz bize? Yok gibi neredeyse, değil mi? Buradan bilgi sevgisi demek olan felsefenin, bilgiyi sevmeyen kadınlar tarafından rağbet görmediği sonucunu mu çıkartmalıyız sizce? Ya da erkeğin eve kapatarak hiçeştirdiği veya kişileştirdiği kadın için, felsefe ile uğraşmanın ne zor bir şey olduğunu mu kabul edersiniz? Peki psikolojiye ne demeli : Psikoanalizin kurucusu Freud, erkek libidosunun kadın libidosuna göre daha güçlü olduğunu söyleyerek sizce neyi ispatlamaya çalışıyordu? Yoksa tecavüzün erkeğin doğasından kaynaklandığını, biyolojik bir şey olduğunu söyleyerek; kadına tecavüzü, kadın bedeninin erkeğin hizmetine sunulan bir obje olduğu safatasını bilimsellik iddiası ile sunarak, meşrulaştırmaya mı çalışıyordu? Kadını yok sayan, ataerkil sistemin çarklarında olduğunu fark etmeyen ya da fark ederek yine de bu sisteme hizmet eden, bir bilim sistemi ne kadar bilimseldir sizce?

Yapılan araştırmalar; Türkiye’de sadece belli bir coğrafi bölgenin sorunu gibi kabul edilen töre ve namus cinayetlerinin, aslında tüm ülkenin sorunu olduğunu göstermektedir. Sorunu belli bir bölgeye hasredererek önemini görmezden gelmeye çalışmak, tozları yatağın altına süpürerek evin temizlendiğini düşünmek kadar saçma ve tehlikeli bir anlayıştır. Çözümünü amaçladığımız tüm sorunlarda olduğu gibi, namus cinayetleri konusunda da, öncelikle durumun doğru nitelenmesi zorunluluğu vardır. Töre ve namus cina-

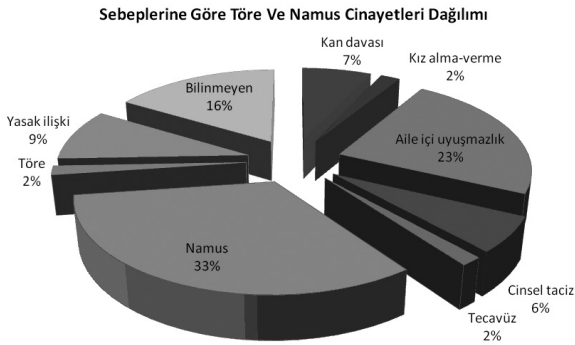
Töre ve Namus Cinayetleri Bölgelere Göre Dağılım Tablosu

yetleri, tek başlarına bağımsız bir sorun olarak değerlendirilerek çözüm bulunabilecek bir konu değildir. Töre ve namus cinayetlerinin; öncelikle kadın sorununun bir sonucu olduğunun, dolayısıyla kadın sorunu kadar eski ve köklü olduğunun teslimi gerekmektedir. Ancak kadın sorunun çözülebildiği bir dünyada, töre ve namus cinayetleri olmayacaktır. Kökten bir dönüşüm olmadan, semptomatik olarak uygulanan çarelerle, kısa bir süre sorunun üstü örtülebilir; ancak sorun, her an patlamaya hazır bir volkan gibi varlığını devam ettirir ve belki cinayet olarak görmez, ama farklılaşmış şiddet biçimleriyle kendi varlığını sürdürür.

Türkiye’de töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi amacıyla, sivil toplum örgütlerinin baskısı sonucu, 2005 yılında yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu’nda kasten öldürme suçunun ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren nitelikli hallerinin düzenlendiği maddeye “töre saikiyle” ifadesi eklenerek, töre cinayeti faillerinin en yüksek cezayı alması hedeflenmiştir. Ancak uygulamada, çoğu zaman olduğu gibi sorunlar yaşanmaktadır. Örnek verecek olursak Yargıtay; evlilik dışı bir ilişkiden hamile kalması nedeniyle erkek kardeşi tarafından öldürülen bir kadının

davasında, aile meclisi kararının olduğunun ispat edilemediği gerekçesiyle “töre saikiyle” cinayetin işlenmiş olduğunun kabul edilemeyeceğini söylemiş ve sanığa TCK’nun 82/1 – j maddesi yerine, 82/1 – d, e, f maddelerinden ceza verilmesine karar vermiştir. Bu kararı ile Yargıtay, bir cinayetin töre saikiyle işlendiğinin kabulü için, ayrıca aile meclisi kararı gibi ne olduğu belli olmayan, aslında gerekli de olmayan bir içtihat yaratarak yerel mahkemeleri bağlayıcı bir karar vermiştir. Kanun koyucunun amacı töre saikiyle işlenmesi muhtemel cinayetleri önlemek iken; Yargıtay’ın bu kararı, töre saikiyle işlenen cinayeti muğlak bir ifade olan aile meclisi kararına bağlayarak deyim yerinde ise, işi yokuşa sürmüştür. Hukuk, amaçsal yorumlanması gereken bir disiplindir. Hukuk uygulayıcıları, bir kanun maddesinin özünde neyi amaçladığını ve amaçlaması gerektiğinin bilinci ile yorum yapmalıdırlar.

Hukuk, düzenin bozulduğu noktalarda caydırıcı olma ve tekrar düzeni sağlamayı amaçlayan bir kurumdur. Bu açıdan bakıldığında, nasıl ki hırsızlığı önlemenin çaresini cezaları arttırmak olarak görmüyorsak, töre cinayetlerini önlemenin çaresi olarak da töre cinayeti faillerine verilecek cezaların arttırılmasını görmememiz gerekmektedir. Töre saikiyle işlenen cinayetlere en ağır cezaları vermeye değil itirazımız. İtirazımız, namus ve töre cinayetlerinde en yüksek cezanın verilmesi ile sorunun çözülebileceği düşüncesindedir. Zira geleneksel toplumsal cinsiyet ve namus anlayışı ile şekillenen kişiler için namus bireysel varoluş nedenleridir. Yargıtay’ın işi yokuşa süren kararını eleştirmekle birlikte, töre cinayeti faillerine en yüksek cezanın verilmesi ile sorunun çözülebileceğine inanmıyoruz. Bu, çözümün en küçük parçası olabilir. Hatır-

lanacağı üzere, bir dönem doğuda arka arkaya birçok kadın intiharları oldu. Hepimizce malum olduğu gibi; bunlar intihar değil, namus cinayetlerinin biçim değiştirmiş şekliydi. Görüldüğü gibi; kangren kökten iyileştirilmediği sürece, bacağı kessek de yukarılara doğru ilerlemeyi sürdürmektedir.

Namus ve töre cinayetlerinin önüne geçilebilmesi, yukarıda da belirttiğimiz gibi kadın sorununun çözümü ile mümkündür. Bu ise, maalesef her derde deva mevcut eğitimle halledilebilecek bir mesele değildir. Bunun en önemli örneğini, eğitilmiş olarak nitelenen kadın ve erkeklerin kadın sorununa yaklaşımları olarak gösterebiliriz. Eğitilmiş erkeklerin de kadınlara şiddet uyguladığı, kadınları kendilerinin namusu olarak gördüğü, artık bilinen ve kabul edilen bir gerçektir. Buna paralel olarak; eğitilmiş kadınların da kendilerini erkeğe tabi olarak tanımladıkları, erkeklerin kendilerine ve başka kadınlara uyguladıkları şiddeti meşrulaştırdıkları ve kendilerinin babaları, erkek kardeşleri veya kocalarının namusu olduklarına inanmaları, sıkça rastlanılan bir durumdur. O zaman, çözüm ne olmalı? Çözüm; patriyarkal sistem içerisinde ifadesini bulan hayatın bütün alanlarının, tekrar kadın bakış açısından değerlendirilerek yeni bir sistemin oluşturulması olabilecektir. Böyle bir sistem içerisinde oluşturulacak eğitimin, namus algısı üzerindeki etkisi; ”toplumsal cinsiyet eşitsizliği”, ”kadın bakışı” ”geleneksel cinsiyet rolleri” ve ”kadın ve erkeğin yasalar karşısında eşit olduğu” konularında farkındalık yaratması ile olur. Okullarda geleneksel cinsiyet rollerine vurgu yapılmaktan vazgeçilmeli; insan hakları ve kadın-erkek eşitliği vurgulanmalı; bireyi (özellikle de kadını) yok sayan, toplumsal fayda sağlamayan gelenek ve törelerin yanlışlığına vurgu yapan, evrensel ahlaki değerleri (dürüstlük, saygı vs.) ön plana çıkaran bir bakışla eğitim verilmelidir. Böyle bir eğitim; toplumda öncelikle kadın algılayışını değiştirecek, dolayısı ile kadını erkeğin namusu olarak gören saçma anlayışı da ortadan kaldıracaktır.

NOT : Resim ve grafikler, T.C. Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı'nin internet sitesinden alınmıştır.